

СОЦИОЛОГИЯ

Ընտանիքը որպես սոցիալական ինստիտուտ և սոցիալական փոքր խումբ. ընտանիքի ձևավորման շարժառիթների վերլուծական (տեսա-մեթոդաբանական) ներկայացում

Մարկոսյան Մ. Մ.

*ՀՀ ԳԱԱ Փիլիսոփայության, սոցիոլոգիայի և իրավունքի ինստիտուտի հայցորդ,
ՀՀ ոստիկանության կրթահամալիրի ուսումնական կենտրոնի նախնական
մասնագիտական պատրաստականության բաժնի կրտսեր տեսուչ, ոստիկանության
ավագ տերժանտ (Երևան, Հայաստան)
markosyanmari@mail.ru*

Վճռորոշ բառեր՝ ընտանիք, սոցիալական խումբ, սոցիալական ինստիտուտ, ամուսնական հարաբերություններ, ամուսնության տևողություն, ամուսնական բավարարվածություն, ընտանիքի պատմական ձևեր, ամուսնության որակ

Семья, как социальный институт и маленькая социальная группа. аналитическое (теоретико-методологическое) представление мотивов создания семьи

Маркосян М. М.

*Соискатель Института философии, социологии и права НАН РА,
младший инспектор отдела предварительной профессиональной подготовки
учебного центра Образовательного Комплекса полиции РА,
старший сержант полиции (Ереван, Армения)
markosyanmari@mail.ru*

Аннотация: В обществе семья рассматривается как основа обеспечения стабильности основного института общества, в рамках которого преобразование семьи происходит с древнего исторического периода и продолжается по сей день. Семья является ключевой частью жизни каждого человека, следуя традициям и религиозным принципам. Статья посвящена влиянию семьи как социального института, тенденциям ее современного развития, мотивам создания семьи, брачным отношениям, удовлетворенности и влиянию на качество и продолжительность брака, а также исследованиям и решениям, предлагаемые социологами в этом направлении. В целом семья представляет собой сложное социальное явление, которое включает в себя различные типы социальных отношений. Невозможно сравнить семью с каким-либо другим институтом, где будут такие разные отношения. Семья - это социальная группа, которая накладывает свой отпечаток на всю жизнь человека. Из вышесказанного можно сделать вывод, что изучать его сложно только методами социологического исследования. Как сказал американский социолог Гут: «Мы знаем так много о семье, что можем изучать ее объективно». Таким образом, изучение института семьи не должно ограничиваться различными теориями, научными направлениями и концепциями, предлагаемыми отдельными авторами, но необходимо проводить мониторинг института семьи. Проблемы семейных отношений актуальны и требуют активного и грамотного вмешательства государства. Целью государственной политики является укрепление семейных ценностей, улучшение качества семейной жизни, создание благоприятных социально-экономических условий для семьи, а также возможностей для надлежащего исполнения всех функций семьи, для ее безопасности и социального обеспечения.

Ключевые слова: Семья, социальная группа, социальный институт, семейные отношения, семейные положения, семейное удовлетворение, исторические типы семьи, качество брака.

Family as A Social Institute and as a Social Small Group: Analysis on Motivation of Family Formation (Theoretical- Methodological Presentation)

Markosyan M. M

*Applicant at the Institute of Philosophy, Sociology and Law of NAN RA, junior inspector of pre-professional preparation department of training center of the Educational Complex of police of the Republic of Armenia, police senior serjant (Yerevan, Armenia)
markosyanmari@mail.ru*

Abstract: The family is considered to be the concept of ensuring the stability of the basic institution of society, within the framework of which the overvaluation of the family comes from the antique period of history and continues to this day. The family is a key part of every individual's life, following the traditions and religious principles. The article is devoted to the effects of the family as a social institution and the developmental tendencies of the small group on marital relations, influences on the quality and the durability of marriage, on motivation of family formation, the definition of the institution of the family, classifications, as well as research and solutions proposed by sociologists. In general, the family is a complex social phenomenon, which includes different types of social relations. It is impossible to compare the family with any other institution where there is such a variety of relationships. The family is a social group that leaves its mark on a person's entire life. From here we can conclude that it is difficult to study it only by sociological research methods. As the American sociologist Gut said, "We know so much about the family that we can study it objectively." Thus, the study of the institution of the family should not be limited to different theories, scientific directions and concepts proposed by individual authors, but should be monitored. The problems of family relationship are important and require active and competent intervention by the state. The goal of state policy is to strengthen family values, improve family life, create favorable social, economic conditions for the family, as well as opportunities for proper execution of all family functions. In this case, one can understand the structure and the changes of the family institution, which are necessary for the preservation of the society and the personal security of the family members, as well as for the social security.

Keywords: family, social group, social institute, marital relations, marital duration, marital satisfaction, historical types of family, quality of marriage.

Չնայած հասարակության ավանդապահությանը, ժամանակակից աշխարհի զարգացումները՝ քաղաքական, սոցիալ-տնտեսական և մշակութային, մեծ փոփոխություններ են առաջացրել, ինչպես ընտանիքի կառուցվածքում (ընտանիքի անդամների հարաբերություններում, ամուսինների ստանձնած դերերում, գույքընկերոջ ընտրության հարցերում), այնպես էլ ընտանիքից դուրս (հասարակական կյանքին կնոջ մասնակցության մեծացման, որոշակի ազատության, կրթված և աշխատող կանանց թվի ավելացման, ամուսնալուծության թվի ավելացման, ամուսնության թվի նվազման, նուկլեար ընտանիքների ավելացման մեջ) և այլն: Վիճակագրական տվյալներին կանդիդատանք ստորև:

Պետք է փաստել, որ արդի ժամանակներում ընտանիքի ինստիտուտը ոչ այնքան փոփոխվում, որքան մտնում է լիովին մի նոր վիճակ, որտեղ խաթարվում է այս ինստիտուտի վերաբերյալ մեզ հայտնի բոլոր ավանդական պատկերացումները: Փոփոխություններից զերծ չեն մնացել նաև հայ հասարակությունը և հայ ընտանիքը, որոնց վերաբերյալ ուսումնասիրությունները վերջին տասնամյակում մեծ պահանջարկ են ստացել:

Ժամ առ ժամ փոփոխվող վիճակագրական տվյալները փաստում են վերջինիս դինամիկ լինելու մասին: Ոստի կարևոր է դառնում առաջին հերթին պարզելու այդ փոփոխությունների պատճառները: Ուսումնասիրելով ընտանիքի ինստիտուտը իր պատմական ձևերով և տեսակներով, կատարած գործառույթ-

ներով, ինչպես նաև համեմատություն անցկացնելով ավանդական և ժամանակակից ընտանիքների միջև, կփորձենք պարզել՝ ներկայիս երիտասարդների ընտանիք կազմելու շարժառիթները և մոտիվացիան:

Այսօր ընտանիքներում սկսում են գերիշխել ազատական մտածելակերպը: Հենց նման ազատ մտածելակերպն էլ ընտանեկան հոգեբանության մեջ համարվում է այն հիմնական ու գլխավոր պատճառներից մեկը, որը տանում է ազատ՝ առանց պարտավորությունների քաղաքացիական ընտանիքի ձևավորման, ընտանիք, որը հիմնված է ազատ, առանց նախապաշարումների ընտրության, զգացմունքների ազատ արտահայտման վրա: Նշենք, որ մենք լիովին կիսում ենք Ցելուլյոզի այն տեսակետը, ըստ որի ժամանակակից ընտանիքը՝ որպես սոցիալական ինստիտուտ, ապրում է իր անցումային փուլը, երբ «հին սովորույթները մոռացվում են և այլևս սպառված են, իսկ նորերը դեռևս ձևավորված չեն» [15]:

Գիտնականները նշում են նաև մի հետաքրքիր կախվածություն. այն երկրների երիտասարդները, որտեղ բարձր է գնահատվում ջանասիրաբար աշխատելու և նյութական հաջողության հասնելու էթիկան, հաճախ համապատասխանում են «ընտանեկան ուղղվածությամբ» մոդելին: Պանդիտությունը հայոց դարավոր ցավն է՝ իր բոլոր անցանկալի հետևանքներով: Այսօր էլ երկրից մեկնած շատ հայորդիներ, լքելով ընտանիքը, ամուսնանում են օտարների հետ: Եթե առաջներում արտագնա աշխատանքի մեկնում էին միայնակ,

ապա այսօր մեկնում են նաև ընտանիքներով: Դա արտաքուստ ունի իր դրական կողմը՝ ամուսինները միասին են լինում, և հիմնականում բացառվում է ամուսնու կողմից նոր ընտանիք կազմելու հնարավորությունը: Բայց, իրականում, նորաստեղծ շատ ընտանիքներ կտրվում են հայրենիքից, երկիրը դատարկվում է, ազգը զրկվում է երիտասարդ, եռանդուն աշխատուժից: Երեխաները հաճախում են օտարալեզու դպրոցներ, զրկվում մայրենի լեզվով կրթություն ստանալու հնարավորությունից, կտրվում են ազգային արմատներից: [1]:

Եթե համեմատական վերլուծություն անցկացնենք, 2009-2019թթ շՆ մշտական բնակչության միջև (2009թ.՝ 3238.0, 2019թ.՝ 2962.1), ապա կտեսնենք էական նվազում: Իսկ սա արդեն լուրջ մտահոգության տեղիք է տալիս:

Ընտանիքի՝ որպես սոցիալական խմբի, միկրո մակարդակում կենսագործունեության կազմակերպման այսպիսի փոփոխություններն ազդել են երկրի քաղաքական և տնտեսական ոլորտների մակրո կառուցվածքների վրա: Այս փոփոխությունների տենդենցները և դրանց ազդեցությունները գտնվում են սոցիոլոգների սևեռուն հետաքրքրության դաշտում:

Հասարակական զարգացմանը զուգընթաց ձևավորվում են նաև նոր տիպի ամուսնաընտանեկան հարաբերություններ, որտեղ կնոջ և տղամարդու իրավունքները հավասար են բոլոր հարթություններում, թե՛ ֆինանսական, թե՛ սոցիալ-քաղաքական: Ցավոք, այս ամենի հետևանքով ընտանիքներում առաջանում են բախումներ հին և նոր ընտանեկան նորմերի շուրջ: Երբեմն ընտանիքը դառնում է մարտահաշտ տղամարդու և կնոջ միջև՝ իշխանության և առաջնորդության հասնելու համար [14]:

Ընտանիքի ինստիտուտի ուսումնասիրությունը սկսվել է 19-րդ դարի երկրորդ կեսից: Առաջիններից մեկը ընտանիքի հիմնահարցին անդրադարձել է ամերիկացի գիտնական Լյուիս Մորգանը, ով հետազոտել է արյունակցական-ընտանեկան հարաբերությունները, որոնք առկա էին հյուսիս-ամերիկյան հնդկացիների ցեղախմբերում: Մորգանը առաջինն էր, ով կասկածի տակ դրեց այն ժամանակ գերիշխող այն պատկերացումը, թե մարդկության պատմության ողջ ընթացքում գոյություն է ունեցել ընտանիքի մեկ տիպ: Ինչպես ցույց է

տվել Մորգանը, ընտանիքը իր զարգացման ընթացքում կրել է որոշակի փոփոխություններ: Մարքսիստական տեսության դիրքերից, ընտանիքի ուսումնասիրությանը անդրադարձել է Ֆրիդրիխ Էնգելսը, ով ևս ուսումնասիրել է ընտանիքների տարբեր տիպերի պատմական զարգացումը:

Ընտանիքների էությունը հասկանալու համար անհրաժեշտ է քննարկել ընտանիքի գործառույթները: Մասնագիտական գրականության մեջ իր կատարած գործառույթների՝ վերարտադրողական, սոցիալիզացիայի, տընտեսական շնորհիվ ընտանիքը համարվում է առաջնային և կարևոր ինստիտուտ [10]:

Մինչդեռ Պիտիբիմ Մորոկիևը, ընտանիքը համարում էր այնպիսի կազմակերպություն, որտեղ սեր է արտադրվում: Իր այս դերով ընտանիքը գերազանցում է մյուս բոլոր խմբերին՝ մոտ ընկերներին, կրոնական խմբերին, կաստաներին և այլն [13]:

Ֆրանսիացի հայտնի սոցիոլոգներ Դ.Բերտոյի և Ի.Բերտո-Վյամի վկայությամբ՝ «Առաջին սոցիոլոգները», ովքեր սկսել են հետազոտել կոնկրետ սոցիալական ստրատիֆիկացիան, որպես ելակետային տարր առանձնացրել են ոչ թե անհատին, այլ ընտանեկան բջիջը [7]:

Ընտանիքի կենսական ցիկլը նրա առաջացումից մինչև գոյության դադարեցումը տևող սոցիալական և ազգագրական վիճակագրությունների հաջորդականություն է: Այդ վիճակագրության մեջ մտնում են ամուսնությունը, երեխայի/երեխաների ծնունդը, ամուսնալուծությունը և այլն:

Ընտանիքի փուլեր և կենսափուլեր

Յուրաքանչյուր ընտանիք իր գործառույթային ընթացքում անցնում է մի քանի փուլեր, որոնք կոչվում են ընտանիքի կենսափուլերի աստիճաններ կամ ընտանիքի պատմություն: Արդի սոցիոլոգիայում մշակված են ընտանիքի էվոլյուցիայի կենսափուլի մի քանի դասակարգումներ (է. Դյուվալի, Բ. Կարտերի և այլոց): Դրանք են՝

1. Ընտանիքի սկզբնավորում, ամուսնական զույգեր առանց երեխաների, (2 տարի)
2. Երեխաների ծնունդ, նրանց նկատմամբ ծնողական հոգատարություն, (2,5 տարի)
3. Մինչդպրոցական տարիքի երեխաներ (մինչև 6տ), 3.5 տարի

4. Դպրոցական տարիքի երեխաներ(6-13 տ), 7 տարի
5. Հասուն դպրոցական տարիք (13-20տ), 7 տարի
6. Երեխաների նոր օջախ ստեղծող, ճյուղավորվող ընտանիք 6.5 տարի
7. Երեխաների բաժանումից մինչև կենսաթոշակային տարիքի ժամանակը ընդգրկող ընտանիք, 13.5 տարի
8. Տարեց ընտանիք (կենսաթոշակի անցնելուց մինչև ամուսինների վախճանը) 16 և ավելին:

Ընտանիքի ձևեր և տիպեր

Հետազայում գիտնականները հետազոտել են տարբեր հասարակություններում ընտանեկան հարաբերությունների առանձնահատկությունները, որոնց արդյունքում առանձնացվել են ընտանիքի տարբեր ձևեր և տիպեր:

Այսպես, որպես ընտանիքի ձևեր առանձնացվում են էնդոգամ և էկզոգամ ընտանքները: Բացի այդ, ամուսնությունների դասակարգման մյուս չափանիշը գուզընկերների քանակն է: Ըստ այդմ առանձնացնում են մոնոգամ՝ մեկ կին և մեկ տղամարդ, և պոլիգամ՝ երկու կամ ավելի կին և/կամ երկու կամ ավելի տղամարդ: Բացի այդ, ամուսնությունների դասակարգման մյուս չափանիշը գուզընկերների քանակն է:

Սոցիոլոգիական հետազոտություններում առանձնացնում են նաև ընտանիքների տարբեր տիպեր: Այսպես, ըստ ամուսինների միջև իշխանության և ազդեցության աստիճանի առանձնացվում են ընտանիքների հետևյալ տիպերը՝

- Հայրիշխանություն
- Մայրիշխանություն
- Էգալիտար ընտանիք/ տղամարդու և կնոջ իրավունքների և պարտականությունների մոտավորապես հավասար բաժանում [9]:

Ընտանիքը իր սեր արտադրելու դերում առանձնանում է իր մշտակայնությամբ, մաքրությամբ, համերաշխությամբ: Եթե հավատանք հայտնի առածին, այն է. Յուրաքանչյուր իրաճիթում իր զանգուլակներն են, կարելի է ենթադրել, որ յուրաքանչյուր ընտանիք անկախ իր մեկուսացվածության և հարաբերական ինքնուրույնության ուժից ունի ամուսինների կողմից նախորդ սերունդներից ժառանգած սեփական ընտանեկան ավանդույթները,

սովորույթները, որոնք կարող են իրապես տարբերվել հարևան ընտանիքների համանման ավանդույթներից: Ավելացնենք նաև, որ սերունդների միջև փոխկապվածության ուսումնասիրման գործում կարևոր տեղ է զբաղեցնում նյութական գործոնը՝ սերունդների փոխազդեցությունը և միևնույն ժամանակ հոգևոր գործոնը՝ հասարակական ինքնագիտակցությունը կամ հոգեկերտվածքը: Ցանկացած ժամանակակից դարաշրջանում միևնույն սոցիալական տարածությունում գոյակցում են երեք հիմնական սերունդներ, որոնք միմյանցից տարբերվում են իրենց արժեքային համակարգով, կյանքի նկատմամբ ունեցած պատկերացումներով: Վերջինս համարվում է հակամարտության գլխավոր պատճառ: Չնայած այս ամենին, ընտանիքը շարունակում է համարվել սիրո, փոխադարձ հարգանքի և վստահության արտադրման կարևոր կառույցներից մեկը և շարունակում է կատարել իր այն գործառնությունները, որոնք համարվում են հասարակական կայունության կարևոր նախապայման [3]:

Միևնույն ժամանակ հարևան ընտանիքները կարող են ձևավորել ինչ-որ ընդհանրություն, որոնք նման են էթնոմշակութային ավանդույթներով և հավատալիքներով: Այդ նմանությունից ձևավորվում են ընտանիքի ինստիտուտի սոցիալական նորմատիվները, որոնք հանդես են գալիս իրավական սովորույթների դերում և կարող են կարգավորել վարքի էթիկական ձևերը:

Ամերկացի ընտանիքի սոցիոլոգ Մ.Էլմերը իր «Ընտանիքի սոցիոլոգիա» գրքում միտք է արտահայտում, ըստ որի, ընտանիքը հանդիսանում է սոցիալական վերահսկման հիմնական միավորն, որը պետք է իրականացվի ոչ միայն երեխաների, այլ նաև մեծերի նկատմամբ, քանի որ անհատի վարքը հասարակությունում որոշվում է դաստիարակությամբ, որը ստացել է վաղ մանկության շրջանում:

Ընտանիքը պատմականորեն եղել է և մնում է հիմնական այն սոցիալական ինստիտուտը, որն ապահովել է հասարակության վերարտադրումը: Ընտանիքն է ձևավորում անհատի զարգացումը նրա բոլոր դրսևորումներով՝ ֆիզիկական, մտավոր, բարոյական, հոգևոր և հիմք է ստեղծվում նրան ձևավորող բոլոր այլ սոցիալական ինստիտուտների հա-

մար: Ընտանիքը, հիմնական մշակութային արժեքները, կողերը և մեխանիզմները փոխանցելով սերնդեսերունդ, իրականացնում է ազգային, մշակութային և սոցիալական կյանքի վերարտադրությունը:

Ընտանիքի դերը յուրաքանչյուր մարդու կյանքում չափազանց մեծ է, քանի որ նրան բնորոշ է հոգեբանական, սոցիալական, մանկավարժական ներգործության հզոր ուժը [6]:

Այսօր վտանգված է հայ ընտանիքի ամրությունը, հետևապես՝ խարխլվում են մեր ազգային հիմքերը: Եթե նախկինում հայոց կենցաղին գրեթե խորթ էր ամուսնալուծությունը, ապա մեր օրերում այն զգալիորեն աճել է [4]:

Ըստ ՀՀ վիճակագրական կոմիտեի տվյալների՝ եթե 2012-ին գրանցվել է ավելի քան 19063 հազար ամուսնություն, ապա 2018-ին դրանք եղել են 14822 հազար, իսկ ամուսնալուծությունները 2012-ին եղել են մոտ 3250 հազար, 2018-ին՝ մոտ 3820 հազար:

Աղյուսակ 1. ՀՀ վիճակագրական կոմիտեի տվյալների՝ ՀՀ-ում ամուսնությունների և ամուսնալուծությունների թիվը 2012-2018թթ.

Թվական	Հայաստանի Հանրապետություն Ընդամենը, գրանցված ակտ	
	Ամուսնություն	Ամուսնալուծություն
2012	19063	3250
2013	18363	3756
2014	18912	4496
2015	17603	3670
2016	16294	3648
2017	15214	3940
2018	14822	3820

Հայ հասարակության մեջ ընտանիքը համարվում է հասարակության հիմնարար ինստիտուտի կայունության ապահովման կոնցեպցիան, որի շրջանակներում ընտանիքի գերարժևորումը գալիս է դեռևս Հայաստանի պատմության անտիկ շրջանից և իր շարունակությունը գտնում մինչև մեր օրերը:

Հայաստանում ընտանիքն ավանդույթներին և կրոնական սկզբունքներին հետևող յուրաքանչյուր անհատի կյանքի հիմնական մասն է: Ժամանակակից ընտանիքն անցնում է իր զարգացման դժավարին շրջանը: Սոցիա-

լական հարաբերությունների վերափոխումը հանգեցրել է մարդկանց կարիքների էական փոփոխությունների՝ իրենց սոցիալական գործառույթներն իրականացնելիս և ընտանիքի անդամների դերը այն ավանդույթների տեսանկյունից, որոնք պատմականորեն որոշվել և զարգացրել են սոցիալական երկար ժամանակ: Այսօր լուրջ հետազոտական խնդիր է ժամանակակից ընտանիքի ինստիտուտի վրա ազդող գերակա գործոնների ուսումնասիրությունը:

Հայաստանի Հանրապետության ընտանեկան հարաբերությունները կարգավորվում են Հայաստանի Հանրապետության Մահմանադրությամբ, Հայաստանի Հանրապետության ընտանեկան օրենսգրքով, Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական օրենսգրքով, Հայաստանի Հանրապետության միջազգային պայմանագրերով, ինչպես նաև իրավական այլ ակտերով: Մեր պետության Հիմնական օրենքը լայն երաշխիքներ է սահմանում ամուսնական և ընտանեկան հարաբերությունների համար: Բնչպես սահմանում է Մարդու իրավունքների համընդհանուր հռչակագրի 16-րդ հոդվածի 3-րդ կետը՝ «Ընտանիքը հասարակության բնական և հիմնական բջիջն է և հասարակության ու պետության կողմից պաշտպանվելու իրավունք ունի» [2]:

Սոցիալ-տնտեսական պայմանները իրենց ազդեցությունն են թողնում ընտանիքի ինստիտուտի վրա: Հայտնի է, որ փոքր խումբը ուժեղանում է, երբ նրան վտանգ է սպառնում: Հետևաբար ընտանիքը, լինելով սոցիալական փոքր խումբ, հնարավոր է, որ սոցիալական ծանր պայմաններից կայունանա: Ընտանիքի կայունությունը էապես կախված է նաև ամուսինների միջև հարաբերություններից և փոխզիջումներից: Գ.Պ. Ռեզումիսինյան գտնում է, որ փոխզիջման համար անհրաժեշտ է մեծահոգություն և զսպվածություն: Նա առաջարկում է երիտասարդ ամուսիններին ապրել հետևյալ սկզբունքի վրա. «Այսօր ես կզիջեմ ամեն ինչում, վաղը դու՝ ինձ» [11]:

Երիտասարդ ընտանիքի և ամուսնաբնական հարաբերությունների առանձնահատուկ խնդիրների ուսումնասիրմամբ զբաղվել են Յու. Վիշնևսկին, Ն.Զորկովան, Ի. Իզմատովան, Ա.Կովալևան, Վ. Լիսովսկին, Վ. Շապկոն և այլոք: Նրանք բացահայտեցին, որ

երիտասարդների անպատասխանատու վերաբերմունքից և ամուսնական կյանքին ոչ ճիշտ նախապատրաստումից են առաջ գալիս ամուսնալուծությունները: Շատ ընտանեկան արժեքներ արժեզրկվել են, իսկ ամուսնալուծությունների կտրուկ աճը մտավախություն է առաջացնում, որ այս սոցիալական ինստիտուտը ծանր ճգնաժամ է ապրում, որի արդյունքը անկանխատեսելի է:

Ներկայիս պայմաններում ընտանիքը ի վիճակի չէ ամբողջությամբ կատարել իր հիմնական գործառույթները և վերարտադրությունը հատկապես, ինչն էլ հանգեցրել է ծնելիության մակարդակի կտրուկ նվազմանը [4]:

Աղյուսակ 2. ՀՀ բնակչության բնական շարժի հիմնական ցուցանիշները հունվար-դեկտեմբերին

տարեթիվ	մարդ
2014	43.031
2019	16.111

Ըստ աղյուսակ 2-ի տվյալների վերլուծության՝ 26, 92 թիվը 5 տարվա տարբերության կտրվածքով, իսկապես մտահոգիչ է: Թերևս դրա պատճառները առանձին հետազոտության անհրաժեշտություն են պահանջում:

Հասարակության անվտանգությունը իրապես կախված է ընտանիքի ամբողջականությունից, այդ իսկ պատճառով ընտանիքի ճգնաժամը լուրջ մտահոգության տեղիք է տալիս [12]:

Հեղինակների տեսակետների տարբերությունը կայանում է գուտ ընտանիքի ճգնաժամի պատճառների մեջ: Ամուսինների միությունը որպես ընտանիք նպատակ է հետապնդում ոչ միայն երեխա ունենալու, այլև որպես հասարակության մեջ դերեր փոխալրացողներ, որը ավելի արդյունավետ է, քան առանձին նրանց գործունեությունը [12]:

Այսպիսով, չնայած այն բանին, որ շատ առումներով տարբեր ոլորտների ներկայացուցիչների տեսակետները տարբեր են, նրանք համաձայն են, որ ժամանակակից ամուսնության և ընտանեկան հարաբերությունների խնդիրները արդիական են և պահանջում են պետության կողմից ակտիվ և գրագետ միջամտության:

Ընտանիքի միջնորդ լինելով անհատի և հասարակության միջև, պարունակում է հզոր

ներուժ՝ սոցիալական զարգացման գործընթացների և քաղաքացիական հարաբերությունների ձևավորման վրա: Պետության քաղաքականության նպատակն է ամրապնդել ընտանեկան արժեքները, ստեղծել ընտանեկան սոցիալ-տնտեսական բարենպաստ պայմաններ, ապրելակերպ, ինչպես նաև ստեղծել հնարավորություններ ընտանիքի բոլոր ֆունկցիաների պատշաճ կատարման համար [5]:

Պետական քաղաքականության դժվարությունները առկա են ամեն ոլորտում՝ մշակութային արժեքների ձևավորումից, մինչև հանգստի լիակատար կազմակերպումը:

Հիմնվելով ընտանիքի՝ որպես սոցիալական կառուցվածքի հիմնական բաղադրիչի մասին գաղափարների վրա, թվում է, որ հնարավոր է կառուցել սոցիալական և ընտանեկան քաղաքականության նոր մոտեցումներ:

Ընտանիքի ինստիտուտը հասկանալու, ուսումնասիրելու և հիմնախնդիրները բացահայտելու համար, առաջին հերթին անհրաժեշտ է քայլեր ձեռնարկել, դեռևս վաղ տարիքից: Ստացած դաստիարակությունը, ընտանիքում տրված արժեքները, էթե ոչ ամբողջովին, ապա մասամբ ազդեցություն են թողնում երիտասարդի վրա: Այդտեղից է նա կարևորում է, թե ինչն է դառնում իր համար արժեք ընտանիքում: Ընտանիքին նախապատրաստումը լուրջ քայլերի արվեստ է պահանջում: Ընտանիքին ճիշտ նախապատրաստելու համար նախ անհրաժեշտ է հատուկ ուշադրություն դարձնել երիտասարդներին՝ որպես հասարակության հիմնական վերարտադրություն իրականացողների: Ինչպես տեսնում ենք, կախված հասարակության կառուցվածքից, էթնո-մշակութային և սոցիալ-տնտեսական պայմաններից, կարող են տարբերվել ընտանիքի և ամուսնության մասին հասարակական պատկերացումները, դրանց կառուցվածքային բնութագրերը: Այս հանգամանքով է պայմանավորված մարդկային քաղաքակրթության զարգացման ընթացքում ընտանիքի պատմական ձևերի փոխակերպման երևույթը [16]:

Ամուսնությունը հենված է դրդապատճառների համակարգի վրա: Դրդապատճառները հենված են գիտակցության աստիճանի վրա և իրականացնում են անձի կյանքի կարևոր

Աղյուսակ 3. Տղամարդկանց և կանանց ամուսնանայու շարժառիթները

Ամուսնանայու շարժառիթները	Կին		Տղամարդ	
	60 հոգի	(%)	60 հոգի	(%)
Սեր (հրապուրանք, գաղթակղություն)	12	20%	30	50%
Ընդհանուր հայացքներ և հետաքրքրություն	4	6,5%	12	20%
Միայնակության վախ	10	16.5%	4	6,5%
Նյութական ապահովվածություն (գարգացում, կայացում)	17	28%	4	6,5%
Ծնողներից հեռանալու ցանկություն	6	10%	3	5%
Երեխա ունենալու ցանկություն	11	19%	7	12%

հարաբերությունները աշխարհի նկատմամբ, կազմում են մարդկային պահանջմունքների հիերարխիայի հիմքը: Ընտանիքի հոգեթերապիայի մասնագետ Հենրի Դիքսը դասակարգել է ամուսնության հետևյալ դրդապատճառները [17]՝

1. Սերը,
2. Մշտական սեքսուալ գուգրնկեր ունենալու ցանկությունը,
3. Հոգեբանական պատճառները,
4. Երեխա ունենալու ցանկությունը,
5. Կենցաղային խնդիրների լուծումը,
6. Ստեղծված հանգամանքներ:

Հասկանալու համար, թե ժամանակակից երիտասարդները, որ արժեքներն են կարևորում, որ շարժառիթներով են ընտանիք կազմում, մեր կողմից իրականացվել է փոքր հետազոտություն: Հետազոտության մեթոդի ընտրության և հետազոտական խնդրի բնույթին համապատասխան ընտրվել է՝ հարցաթերթիկային հարցումը: Որպես հարցվողներ ընտրվել են երիտասարդները: Նրանց ընտրության հարցում հաշվի են առնվել հետևյալ օբյեկտիվ չափանիշները՝

1. Սեռը (ար./իգ.)
2. Տարիքը (18-35)
3. Ամուսնացած լինելը:

Երիտասարդների մասնակցությունը հետազոտությանը կարևոր է այնքանով, որ միայն նրանք իրենց պատասխաններով կարող են տալ և ապահովել ինֆորմացիայի հուսալիությունն և հիմնավորվածությունը:

Որքան էլ զարմանալի է, բայց փաստ է, որ տղամարդկանց մոտ ընտանիք կազմելու որպես շարժառիթ սերը, ընդհանուր հայացքները և հետաքրքրությունը ավելի մեծ է 50%-20%-ի, և 20%-ը 6.5%-ի նկատմամբ: Մա խոսում է կնոջ ազատականացման և ավանդական մտածողությունից այլ մտածողություն ունենալու մասին: Միայնակության վախը՝ որպես ընտանիք կազմելու շարժառիթ, կանայք թվով գերակշռող են՝ 16,5%-ը՝ 6,5%-ի նկատմամբ: Որքան էլ արդարացված լինեն կնոջ հաջողությունները կյանքի տարբեր բնագավառներում, այնուամենայնիվ, նրանց մոտ կա վախ միայնակ մնալու: Այստեղ խնդիրը հոգեբանական պաշտպանվածության և լիարժեք կին սիրված լինելու մասին է: Թերևս, նույնը չի կարելի ասել նյութական ապահովվածության վերաբերյալ: Այստեղ կանանց 28%-ը տղամարդկանց 6,5%-ի նկատմամբ: Կարծես, թե նյութական բարեկեցությունը ավելի առաջնային է դարձել ժամանակակից կանանց մոտ, քան սերը: Եթե փորձենք հակառակը համոզել, որ այս շարժառիթը պակաս կարևոր է, սխալ կլինի: Հետևություն անելով հանգում ենք նրան, որ ժամանակակից ամուսնության և ընտանեկան հարաբերությունների սոցիալ-տնտեսական խնդիրները արդիական են և պահանջում են պետության կողմից ակտիվ և գրագետ միջամտության: Պետությունը պետք է նպաստավոր պայմաններ ստեղծի, որպեսզի երիտասարդները գիտակցված ամուսնության քայլ անեն՝ առանց մտածելու ընտանեկան հիմնանդիրների և այն չլուծելու անկարողության մասին: Ծնողներից հեռանալու ցանկությունը կանանց մոտ 10%՝ տղամարդկանց 5% նկատմամբ: Մա խոսում է հայ ժամանակակից կնոջ դիրքորոշումը առանձին ապրելու, մասնավորապես, սեփական անկյունը ստեղծելու ցանկությունը, միաժամանակ տղայի ծնողները և հետաքրքրությունը ավելի մեծ է 50%-20%-ի, և 20%-ը 6.5%-ի նկատմամբ: Մա խոսում է կնոջ ազատականացման և ավանդական մտածողությունից այլ մտածողություն ունենալու մասին: Միայնակության վախը՝ որպես ընտանիք կազմելու շարժառիթ, կանայք թվով գերակշռող են՝ 16,5%-ը՝ 6,5%-ի նկատմամբ: Որքան էլ արդարացված լինեն կնոջ հաջողությունները կյանքի տարբեր բնագավառներում, այնուամենայնիվ, նրանց մոտ կա վախ միայնակ մնալու: Այստեղ խնդիրը հոգեբանական պաշտպանվածության և լիարժեք կին սիրված լինելու մասին է: Թերևս, նույնը չի կարելի ասել նյութական ապահովվածության վերաբերյալ: Այստեղ կանանց 28%-ը տղամարդկանց 6,5%-ի նկատմամբ: Կարծես, թե նյութական բարեկեցությունը ավելի առաջնային է դարձել ժամանակակից կանանց մոտ, քան սերը: Եթե փորձենք հակառակը համոզել, որ այս շարժառիթը պակաս կարևոր է, սխալ կլինի: Հետևություն անելով հանգում ենք նրան, որ ժամանակակից ամուսնության և ընտանեկան հարաբերությունների սոցիալ-տնտեսական խնդիրները արդիական են և պահանջում են պետության կողմից ակտիվ և գրագետ միջամտության: Պետությունը պետք է նպաստավոր պայմաններ ստեղծի, որպեսզի երիտասարդները գիտակցված ամուսնության քայլ անեն՝ առանց մտածելու ընտանեկան հիմնանդիրների և այն չլուծելու անկարողության մասին: Ծնողներից հեռանալու ցանկությունը կանանց մոտ 10%՝ տղամարդկանց 5% նկատմամբ: Մա խոսում է հայ ժամանակակից կնոջ դիրքորոշումը առանձին ապրելու, մասնավորապես, սեփական անկյունը ստեղծելու ցանկությունը, միաժամանակ տղայի ծնողները

րից առանձին ապրելու ցանկության մասին: Իսկ տղամարդկանց ծնողներից հեռու ապրելու ցանկությունը պայմանավորված է բնակարանային խնդրի հետ. (բազմանդամ ընտանիք, փոքր բնակարան): Երեխա ունենալու ցանկությունը, որպես ընտանիքի կազմելու շարժառիթ կանայց 19%՝ տղամարդկանց 12% նկատմամբ: Երկու դեպքում էլ, երիտասարդները մեկնաբանել են երեխա/երեխաներ ունենալ, որպես իրենց ժառանգ:

Այսպիսով, անհրաժեշտ է լուրջ համակարգային քայլեր ձեռնարկել և ուսումնասիրել երիտասարդ ընտանիքների խնդիրները, հիմնվելով և ավանդական, և ժամանակակից արժեքների վրա, բարենպաստ պայմաններ ստեղծել բոլոր ֆունկցիաների պատշաճ կատարման համար: Ելնելով այն պարզ գիտակցումից, որ հասարակության բարեկեցությունը մեծապես կախված է ընտանիքի բարեկեցությունից և ընտանիքի ամբողջականությունն է ապահովում հասարակության անվտանգությունը [12]:

Ընտանեկան ցանկացած ուսումնասիրություն, վիճակագրական տվյալներ և համեմատություն կարող են օգտակար լինել ընտանիքի ուսումնասիրության հետ կապված հետագա բարդ նախագծերի հետազոտական ծրագրերի մշակման համար:

Օգտագործված գրականության ցանկ

1. **Պողոսյան Գ. Ա.** Երիտասարդ հայ ընտանիքի սոցիոլոգիական ուսումնասիրություն, Իմաստություն: Երևան, 2014թ., էջ 176,
2. Մարդու իրավունքների համընդհանուր հռչակագրի 16-րդ հոդվածի 3-րդ կետ, հասանելի [https://www.arlis.am/]

3. **Гаспарян Ю. А.**, Семья на пороге XXI века СПб.: Петрополис, 1999. стр.170.,
4. Հայաստանի վիճակագրական տարեգիրք., հասանելի է [https://www.armstat.am/]
5. **Антонов А. И.** Депопуляция и кризис семьи в постсоветской России: кто виноват, и что делать? // Вестник МГУ. Серия 18.Социология и политология.-1995.-№2.стр 75.
6. **Бэрон Р. Ричардсон Д.** Агрессия. -СПб.: Питер, 2000., стр 350
7. **Берто Д., Берто-Вьям И.,** Наследство и род: трансляция и социальная мобильность на протяжении пяти поколений // Вопросы социологии. 1992. стр.106-108.
8. **Бочкарева И. И., Головлева И. И.,** Малышева Н.В и др. Молодая семья сегодня // Опыт реализации молодежной семейной политики в субъектах Российской Федерации ГУ «Российский центр молодежной семейной политики». М., 2004. стр. 57.
9. **Голод С. И.** Семья и брак: историко-социологический анализ. - СПб.: ТОО ТК "Петрополис", 1998. – стр. 101.
10. **Павлов Б. С.** Социология: проблема семьи / Академэкоцентр УрО РАН. - Челябинск, 1992. - Ч.1. – стр. 38.
11. **Разумихина Г. П.** Мир семьи М., 1986, стр. 147-148.
12. **Савинов Л. И.** Семья и общество: история, современность и взгляд в будущее. – Саранск: Изд-во Мордов. ун-та, 2004.-стр. 45-47.
13. **Сорокин П. А.** Кризис современной семьи // Вестник МГУ. Серия 18. Социология и политология. 1997. № 3, стр. 78.
14. **Сысенко В.,** Супружеские конфликты, Москва, 1989, стр.41.
15. **Целуйко В.,** Психология современной семьи, Москва, 2003, стр. 116,
16. Linton R., The Study of Man. An Introduction. New York, Appleton-Century-Crofts, INC., 1936, p 503.
17. www.hogeban.info

Տճանաչանման/Վերլուծվել է՝ 26.07.2020

Рецензирована/Գրախոսվել է՝ 28.07.2020

Принята/Ընդունվել է՝ 29.07.2020